

PORUKE UDRUŽENJA ZA PRAVO OSIGURANJA SRBIJE SA X GODIŠNJEG
SAVETOVANJA „INTEGRACIJA PRAVA OSIGURANJA SRBIJE U EVROPSKI (EU)
SISTEM OSIGURANJA, ODRŽANOG NA PALIĆU U DANE 24 i 25. APRILA 2009.

Polazeći od na Savetovanju izraženih opšteprihvaćenih gledišta:

- Da osnovnu snagu za ubrzavanje napretka srpskog osiguranja ka EU sistemu osiguranja čine brze reforme i usvajanje, u osiguranju, zakona usklađenih sa EU sistemom i sistemom osiguranja država članica,
- Da izgradnja prava osiguranja Srbije na temeljima harmonizovanih rešenja koje je ustanovila EU i države članice jeste aktivnost na upotpunjavanju i uključivanju našeg prava osiguranja u tokova evropske pravne civilizacije,
- Da široko upoznavanje stručne javnosti u osiguranju sa onim šta je Evropa postigla na usklađivanju i razvoju sistema osiguranja i za šta se u ovoj oblasti zalaže jeste uslov da se ono što je u ovoj oblasti postignuto bolje razume i u našem osiguranju lakše i brže prihvatiti i primeni,
- Da na ovim pitanjima saradnja naših eksperata sa ekspertima iz osiguranja u zemaljama članicama EU vodi razmeni znanja i iskustava koji obezbeđuju da se domaći eksperti u osiguranju uključe u evropski prostor osiguranja, što je od posebnog značaja, jer prihvatanje rešenja iz direktiva i drugih izvora evropskog prava osiguranja nije puko prepisivanje u njima usvojenih pravila, već njihovo kreativno prilagođavanje duhu evropskog, ali i osobinama domaćeg pravnog sistema,
- Da je u Srbiji odmakao rad na izradi Građanskog Zakonika u kome će biti regulisan ugovor o kopnenom osiguranju koji koincidira sa radom na izmenama zakona o ugovoru o osiguranju u velikom broju zemalja članica EU i događa se u vreme kada je na inicijativu Evropske Komisije, u EU na samom kraju rad na izradi nacrtu Opšteg referentnog okvira za ugovorno pravo osiguranja, kao dela Ošteg referentnog okvira Evropskog ugovornog prava, te da u procesu reforme ugovora o osiguranju u Srbiji moderna rešenja evropskog ugovornog prava moraju naći svoje mesto,
- Da baština napisanog u oblasti harmonizacije našeg osiguranja sa evropskim sistemom osiguranja koja se nalazi u zbornicima radova sa palićkih savetovanja, u objavljenim priložima u Reviji za pravo osiguranja i u drugim publikacijama visoko u struci rangiranih članova Udruženja za pravo osiguranja Srbije čini nezaobilazni izvor na kome može da se u Srbiji izgradi potpuno novi sistem osiguranja, te da korišćenje ove literature može da popravi, iz prošlosti, ružan i loš primer kako rade regulatorna tela Republike Srbije na donošenju Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, čiji definitivni nacrt pišu već više od četiri godine i
- Da *Poruke*, kao završna faza rasprava vođenih na Savetovanju, treba da predstave sadržinu ideja koje su iznete u toku Savetovanja,

učesnici X Savetovanja, pravnici, ekonomisti i drugi stručnjaci sa akademskim obrazovanjem u osiguranju, na osnovu objavljenih dvadeset referata domaćih i inostranih autora objavljenih u Zborniku radova „Integracija (prava) osiguranja Srbije u evropski (EU) sistem osiguranja” i vođene diskusije, na Savetovanju su usvojili i stručnoj javnosti upućuju nove predloge u cilju usklađivanja osiguranja Srbije sa sistemom osiguranja EU koji nisu bili predmet rasprave na ranijim savetovanjima, obuhvaćene u sledećim:

P O R U K A M A

OPŠTA PITANJA PRAVA I PRIVREDE OSIGURANJA

1. U toku sprovođenja mera za prevladavanje finansijske krize neophodno je prvenstveno sprovođiti mere nadzora nad svim vidovima poslovanja banaka i menadžerskim primanjima u bankama, kako se ne bi desilo da, plasmani banaka završavaju u poslovima čija je ekonomska osnova rizična i neodrživa za razvoj banke i finansijskog tržišta. Posebno treba izbeći da bilo kakva komercijalna ili državna podrška, kako je pokazalo iskustvo u svetu, u mnogim slučajevima ne bude iskorišćeno za isplatu bonusa menadžera banaka u nesolventnim i poslovnim teškim situacijama.

Iako će u okviru EU relevantnom direktivom dalje biti uređeno to pitanje, potrebno je da se u interesu klijenata uspostavi novi zakonski okvir za izvršavanje usluga platnog prometa u smislu ubrzanja tempa prenosa sredstava, proširenje obaveze informisanja klijenata o uslugama i donošenje jednoobraznih obavezujućih pravila. U navedenom smislu, neophodno je doneti propise koji će obavezati da se transakcije prenosa sredstava u zemlji i na području EU vrše najduže do tri dana, odnosno jedan dan, da ako zahtev za plaćanje bude dat u pismenoj formi, da se rok produžava za jedan dan, da bez obzira na to koliko banaka učestvuje u platnom prometu, svi pružaoci usluga moraju da se pobrinu za to da iznos bude isplaćen pravovremeno i u punoj visini. Od zakonodavca se takođe očekuje da pooštri kontrolu i oteža špekulaciju i privredni kriminal, kako bi ga učinio neisplativim.

Aktuelni događaji na svetskom finansijskom tržištu sugerišu da regulativa ima važnu ulogu u funkcionisanju ovog segmenta privrednog sistema i da se zaštita interesa osiguranika, kao potrošača usluga osiguranja, obezbeđenje solventnosti i likvidnosti kompanija može postići samo uz objektivnu i nezavistan rad regulatornih tela.

2. Usled pada performansi finansijskih tržišta, došlo je do pada vrednosti aktive koji je pogodio i bilanse društava za osiguranje. Stoga je neophodno da se zakonski – institucionalno, za vreme dok traje finansijska kriza, omogući da društva za osiguranje drugačije vrednuju hartije od vrednosti u koje su ulagali tako da se vrednost hartija od vrednosti procenjuje na osnovu ponderisane prosečne cene, a ne trenutne tržišne cene. Time bi se u bilansima društava za osiguranje iskazivali manji gubici u odnosu na one do kojih je doveo pad vrednosti akcija na Beogradskoj berzi.

3. Ilegalne aktivnosti, kao što su pranje novca i finansiranje terorizma predstavljaju pretnju za integritet i ugled osiguravajućih društava i stabilnost globalnog finansijskog sistema. Kada se radi o sprečavanju pranja novca, finansiranja terorizma i prevara, društva za osiguranje treba da ustanove potpune procedure za obradu sumnjivih slučajeva. U tom smeru, neophodno je da koriste sveobuhvatno osmišljene i pouzdane softverske pakete koji će im omogućiti evidentiranje, praćenje i kontrolu podataka o sumnjivim klijentima i njihovim transakcijama, prvenstveno u vezi sa osiguranjem života, ali i svim drugim vrstama osiguranja u kojima bi moglo da dođe do pokušaja realizacije zabranjenih transakcija.

4. Aktuelna situacija na globalnom nivou i finansijska kriza, ne samo u našoj zemlji već i na međunarodnom nivou, vraća težište pažnje sa kapitala na ljudski faktor kao pokretača ekonomije. S obzirom da je istorijsko iskustvo u drugim državama dokazalo veliki značaj društava za uzajamno osiguranje, neophodno je u našoj državi podstaći svest o uzajamnoj solidarnosti i pomoći, kako bi se istovrsni rizici delili u zajednici koja je zasnovana na maksimalnom međusobnom poverenju. U današnje vreme ova vrsta društava treba da ima daleko veći značaj od onog koji je imala do sada. Ovo se posebno odnosi na institucionalnu

edukaciju o prednostima društava za uzajamno osiguranje i podsticanje njihovog osnivanja u pojedinim vrstama osiguranja ili u vezi sa posebno teškim rizicima. U tom smislu, prvi korak bi mogao da bude donošenje posebnog zakona o društvima za uzajamno osiguranje kojim bi se detaljnije regulisala prava o obaveze njegovih članova, poseban pravni status, smanjio iznos kapital neophodnog za osnivanje ovih društava i predvideli drugi podsticaji.

OSIGURANJA LICA

1. Već duži niz godina u gotovo svim razvijenim zapadnim zemljama do izražaja dolaze problemi finansiranja zdravstvene zaštite stanovništva.

Jedno od rešenja ovog problema treba tražiti u širenju svesti o prednostima privatnog zdravstvenog osiguranja i podsticanju njegovog dobrovoljnog zaključivanja kako bi se problemi finansiranja zdravstva, ako ne rešili, onda makar ublažili. Time bi se u društvenoj zajednici pružila mogućnost pojedincu da za svoja sredstva pribavi dostupnije usluge po obimu i kvalitetu, usluge koje on želi i koje je u stanju da plati.

Međutim, u reformi sistema zdravstvenog osiguranja, kako javnog, tako i privatnog i razvijanju veće uloge dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, u našim uslovima treba voditi računa o promeni ustavnog rešenja koje pojedinim kategorijama građana garantuje zdravstvenu zaštitu čiji se troškovi pokrivaju iz javnih prihoda. Neprihvatljivi načini sticanja prioriteta na zdravstvene usluge sužavaju potencijalni broj lica kojima bi dobrovoljno osiguranje moglo da predstavlja interes, te o tome zakonodavac u budućoj reformi zdravstvenog sistema mora da vodi računa.

2. Po svojoj ulozi u osiguranju života i po važnosti koju ima, matematička rezerva predstavlja osnovnu stavku u bilansima osiguranja života. Zbog toga, prilikom izbora metoda obračuna, formiranja i plasmana sredstava matematičke rezerve svako društvo za osiguranje treba da se rukovodi osnovnim principom dovoljnosti rezervi kojima će obezbediti nesmetanu isplatu svih dospelih obaveza prema korisnicima osiguranja.

OSIGURANJA NEŽIVOTNIH GRANA

1. Četvrta i Peta Direktiva EU u oblasti osiguranja automobilske odgovornosti unose u sistem ovog osiguranja obaveznog u svim držaama članicama, u odnosu na prethodne, dodatne elemente osiguranja i zaštite oštećenih lica, učesnika saobraćajnih nesreća u inostranstvu, a da se pri tom ne menjaju pravila o merodavnom pravu i međunarodnoj nadležnosti. One u cilju harmonizacije nacionalnih zakonodavstava sa evropskim, državama članicama EU daju određeni pravac koji bi doveo do zajedničkog i manje ili više pojednostavljenog usklađenog uređenja pitanja poboljšanja položaja lica koje je oštećeno u saobraćajnoj nezgodi u inostranstvu na način da ova lica svoja prava više ne moraju ostvarivati van njihove matične države, nego mogu zahtev za odštetu da podnesu kod ovlašćenog predstavnika osiguravajućeg društva uzročnika štete, koje se nalazi u njihovoj državi.

Ova i sva druga rešenja koja donose ove dve značajne direktive detaljno su razmatrana na VIII Savetovanju Udruženja za pravo osiguranja „Osiguranje u susret procesu pridruživanja SCG EU”, Palić od 12. do 14. aprila 2006. godine, kojom prilikom su i dati konkretni predlozi rešenja iz ovih direktiva koja bi morala biti uključena u tada započetu reformu osiguranja automobilske odgovornosti u Srbiji izradom prvog teksta Nacrta Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju od 2005. godine.

S obzirom da reforma ovog osiguranja još nije završena i da ni u poslednjem tekstu Nacrta Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, objavljenom krajem 2008. godine nisu prihvaćeni svi predlozi Udruženja o načinu sprovođenja Četvrte i Pete Direktive čija su rešenja

nanovo razmatrana na ovom X Savetovanju, ponovo se aktuelizuje zalaganje Udruženja za pravo osiguranja Srbije i Crne Gore sa VIII Savetovanja u tom pravcu, izloženo i u Porukama sa tog Savetovanja objavljenim u *Reviji za pravo osiguranja*, br. 1–2/2006, str. 66.

2. Sadašnje rešenje organizacije garantnog fonda u Srbiji je kao u većini drugih evropskih zemalja. Poslovi garantnog fonda, zelene karte i drugi zajednički poslovi osiguravača obavljaju se na jednom mestu u Udruženju osiguravača Srbije što je najekonomičnije jer se angažuje mali broj radnika za zajedničke poslove administracije, finansija i uprave.

Prema Nacrtu novog Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju od 2008. godine menja se dosadašnji koncept garantnog fonda i uvodi novo rešenje koje ne postoji ni u jednoj evropskoj zemlji. Osniva se novi i zadržava garantni fond pri Udruženju osiguravača Srbije koji nastavlja da radi sve dok bude obaveza za isplatu šteta društava za osiguranje koja su prestala sa radom do stupanja na snagu ovog zakona.

Troškovi rada koji se odnose na upravu, finansije i administraciju dva fonda mnogo su veći što će zahtevati nepotrebno povećanje premije osiguranja, a pre svega premije osiguranja od automobilske odgovornosti.

Prihvatljivo je da se osnuje samostalan novi garantni fond jer takva iskustva postoje, ali nema nikakvog osnova da uporedo postoje dva garantna fonda.

(Bliže obrazloženje poruke sadržano je u tekstu „Obrazloženje poruka”)

3. Normativne aktivnosti u okviru EU i aktivnosti vodećih međunarodnih asocijacija koje se odnose na oblast osiguranja izvoznih kredita, kao i primena u njima ustanovljenih inovativnih međunarodnih rešenja u domaćem okruženju, doprineće da se različiti subjekti institucionalnog okvira podrške izvozu u Srbiji brže prilagode zahtevima integracionog procesa Srbije u EU i njihovo poslovanje harmonizuje sa procesima koji se odvijaju na međunarodnom tržištu osiguranja izvoznih kredita.

(Obrazloženje poruke sadržano je u tekstu „Obrazloženje poruka”)

4. Obligaciono zakonodavstvo Srbije nema, kao što je to uređeno u odredbama čl. 6:102 „Odgovornost punomoćnika“ iz Predloga Principa Evropske grupe o odštetnom pravu, posebno načelno pravilo o tome kako odgovara lice za štetu prouzrokovanu radom njegovih pomoćnika u okviru poverenih poslova i pravilo o samostalnoj odgovornosti za naknadu štete prouzrokovanu radom pomoćnika i to pitanje treba regulisati prilikom izrade novog Građanskog zakonika Srbije. Njegovim regulisanjem otvoriće se prostor da u osiguranju odgovornosti izvođača radova domaći osiguravači, umesto da pokriće odgovornosti izvođača i podizvođača radova kao pomoćnika izvođača sprovede prema polisama i uslovima osiguranja opšte odgovornosti, na tržište iznesu nove proizvode osiguranja od odgovornosti izvođača radova.

UGOVOR O OSIGURANJU

1. Polazeći od toga da kod zakonskog određivanja pojma osiguranog slučaja u osiguranju od odgovornosti treba pomiriti interes osiguranika i oštećenog lica da dobiju zaštitu i za štete nastale iz događaja koji se ostvario za vreme trajanja polise, a čije su se posledice ostvarile posle isteka tog roka, i interesa osigurača da se taj period posle isteka ugovora ne protegne u nedogled (naročito kod tzv. kasnih serijskih šteta), predlaže se izmena i dopuna postojećeg rešenja u čl. 940. Zakona o obligacionim odnosima, u smislu da se ostavi više prostora autonomiji volje ugovornih strana, uz vođenje računa o interesima osiguranika i oštećenog lica – posebno u slučajevima obaveznog osiguranja od odgovornosti tako što će se

predvideti mogućnost ugovaranja klauzula *claims made* kao osiguranog slučaja, uz razumnu meru dužine perioda u kome se odštetni zahtev može podneti vodeći računa o dužini trajanja odgovornosti za štetu, ali i posledicama vremenskog ograničenja obaveze osiguravača, posebno u odnosu na zastarelost prava oštećenog lica prema osiguraču.

(Poruka je obrazložena u tekstu „Obrazloženje poruka”)

2. Obaveza koju ponudilac/ugovarač osiguranja ima prema osiguravaču pre zaključenja ugovora o osiguranju, u našem Zakonu o obligacionim odnosima regulisana kao obaveza ugovarača osiguranja da osiguravaču „prijavi okolnosti od značaja za ocenu rizika” u čl. 907–911, u Nacrtu Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo je dobila, pod uticajem direktiva EU, novu dimenziju u kreiraciji obaveze ugovarača „na davanje informacija pre zaključenja ugovora.” Osobine pravnog režima ove obaveze u poređenju sa režimom obaveze prijave okolnosti od značaja za ocenu rizika je da je ona transparentnije uređena i uravnoteženije u zaštiti interesa ugovornih strana, kao i da je formulisana pravilima koja ugovornim stranama pružaju kvalitetniju pravnu sigurnost u ugovornom odnosu. Stoga se preuzimanje određenih rešenja kojima je normirana ova obaveza u Nacrtu Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo osiguranja može smatrati korisnim u reformisanju pravila o ugovoru o kopnenom osiguranju u našem pravu.

(Videti predloge za reviziju i obrazloženje predloga revizije pravnog režima obaveze ugovarača da „prijavi okolnosti od značaja za ocenu rizika” u tekstu „Obrazloženje poruka”)

3. Nacrta Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo osiguranja ustanovljava izvestan broj načela od značaja za zaključivanje i izvršenje ugovora o osiguranju koja su nepoznata u našem zakonodavstvu ili su šire postavljena od nekih koja su mu poznata.

U red načela koja nisu poznata dolaze načelo o teretu dokazivanja da je ugovarač primio isprave koje je osiguravač trebao da mu preda, jeziku isprava koje osiguravač sastavlja, formi obaveštenja osiguravača i zabrani diskriminacije. Ona snažno štite interesa ugovarača osiguranja, osiguranika i korisnika i morala bi biti prihvaćena u našem pravu, kao i načelo o imputiranoj upoznatosti lica u osiguranju sa činjenicama poznatim licima kojima su oni dali određena ovlašćenja u vezi sa zaključenjem i izvršenjem ugovora o osiguranju koje štiti interese osiguravača,

Načelo o načinu tumačenja isprava koje istavlja osiguravač, u pogledu vrste isprava i subjekata kojima se one istavljaju je znatno šire u odnosu na pravilo o tumačenju odredbi ugovora u posebnim slučajevima iz čl. 100 Zakona o obligacionim odnosima i sa tom sadržinom treba da se prihvati u našem pravu.

(Predlozi sadržine ovih načela i bliže obrazloženje razloga za njihovo prihvatanje razmotreni su u tekstu „Obrazloženje poruka”)

4. Proces zaključenja ugovora o osiguranju prema Nacrtu Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo osiguranja odvija se kroz nekoliko etapa i u nekoliko faza u okviru svake etape. One su uređene do detalja, bez otvorenih pitanja. Nacrt sadrži moderna rešenja iz direktiva EU i pravnih sistema država članica EU koja nisu regulisana u našem pravu osiguranja, ali donosi i nova koja nisu poznata tim sistemima, kao ni našem pravu. Zato, u red onih koji se posebno preporučuju da ih razmotri i uzme u obzir Komisija za Građanski zakonik Srbije i predlagač zakonika, dolaze ona kojima se uređuje: a) obaveza koju ima osiguravač prema ponudiocu na davanje predugovornih isprava, b) obaveze osiguravača da ponudioca upozori na nedoslednosti u pokriću i na početak pokrića i c) pravne posledice polise.

(Predlozi sadržine i bliže obrazloženje razloga za prihvatanje određenih rešenja pravnog režima zaključenja ugovora o osiguranju koje poznaje Nacrt Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo osiguranja sadržani su u tekstu „Obrazloženje poruka”)

5. Zakon o obligacionim odnosima list pokrića smatra formom definitivno zaključenog ugovora o osiguranju koji počinje da dejstvuje od njegovog izdavanja, a ne od izdavanja polise kojom će kasnije biti zamenjen. Zato je njegov bitan sastojak i označenje premije osiguranja što je i bitan sastojak polise osiguranja (čl. 901, st. 1 i čl. 902, st. 2). Takvim rešenjem našeg zakonodavca zapostavlja se funkcija lista pokrića kao ugovora ili dokaza o zaključenom ugovoru o privremenom pokriću koji ne mora da sadrži premiju, odnosno sve bitne sastojke polise osiguranja u svakom slučaju. Ove dve funkcije lista pokrića u pravnim sistemima nekih država članica EU su jasno razgraničene, a to je slučaj i u Nactu Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo čija su rešenja zato znatno transparentnija i prihvatljivija od onih koje ima Zakon o obligacionim odnosima.

(Videti bliže obrazloženje poruke u „Obrazloženju poruka”

6. Komisiji za Građanski zakonik Srbije predlaže da se prilikom revizije propisa o ugovoru o kopnenom osiguranju preuzme iz Nacrta Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo: pretpostavljeni formalizam u izvršenju obaveze ugovarača osiguranja da osiguravaču prijavi okolnosti od značaja za odluku da uopšte zaključi ugovor ili da to učini prema uslovima po kojima inače posluje i koje su predmet jasnih i preciznih pitanja koja mu je postavio osiguravač, formalni karakter obaveze koju ima osiguravač da ugovaraču dostavi predugovorne isprave koje sadrže informacije o ugovoru koji se zaključuje i koje obuhvataju bitne sastojke tog ugovora i uslove ugovora, pretpostavljeni formalni karakter obaveza osiguravača da ponudioca upozori na nedoslednosti u pokriću i početak pokrića i formalni karakter obaveze da obavesti ugovarača osiguranja o razlikama između elemenata/uslova polise i onih iz ponude ili predugovornih isprava i o pravu na prigovor na razlike. Tada će izgubiti značaj svaka diskusija koja se vodi kod nas u vezi sa pitanjem: da li ugovor o kopnenom osiguranju treba da ostane kao do sada *en bloc* formalan, ili, formalan samo treba da bude ugovor o osiguranju života. Zbog toga što ovaj formalizam, faktički i pretpostavljeni, u izvršavanju pomenutih obaveza ugovarača i osiguravača u predugovornoj fazi i fazi zaključenja ugovora, ukida zaštitnu funkciju forme *ad solemnitatem* ugovora o osiguranju kako je ona shvatana i regulisana u nas u vreme donošenja Zakona o obligacionim odnosima, te zato može biti zamenjena opštim pravilom da se ugovor o kopnenom osiguranju zaključuje *solo consensu*.

7. Rešenja koja sadrži regulativa u Srbiji u pogledu nepravrednih/nekorektnih klauzula kojima se na opšti način regulišu ove klauzule u obligacionim ugovorima (čl. 143, ZOO), predstavljaju solidnu osnovu da se primereno ugovoru o osiguranju ona posebnim odredbama konkretizuju za ugovor o osiguranju. Ona zahtevaju i određene izmene i dopune radi usklađivanja sa savremenim tendencijama u pravu EU. Posebnu pažnju treba posvetiti Direktivi 93/13 od 5. aprila 1993. o nekorektnim klauzulama potrošačkih ugovora, ne samo u vezi sa nekorektnim odredbama u potrošačkim ugovorima, već i u vezi sa regulativom koja će se odnositi na sve formularne ugovore. Pri tom treba imati u vidu Direktivu 98/27 od 19. maja 1998. o privremenim merama za zaštitu interesa potrošača i omogućiti zakonskim odredbama pokretanje postupaka po kolektivnim tužbama za zabranu primene nepravrednih odredbi opštih uslova formularnih ugovora.

U ovom postupku treba imati u vidu rešenja koja su u ovoj materiji primenjena u zemljama koje imaju pravni sistem blizak našem pravnom poretku, kao i rešenja primenjena u zakonima zemalja nastalih na teritoriji bivše SFRJ, s obzirom da je svima osnov bio Zakon o obligacionim odnosima iz 1978. godine.

(Videti u vezi sa ovom porukom obrazloženje u „ Obrazloženju poruka”)

8. Za oblast osiguranja, uočljivo je da način na koji su formulisani propisi o zaštiti podataka o ličnosti direktno ugrožavaju pravo osiguravača na informaciju o osiguraniku i okolnostima osiguranog slučaja. Radi se o sukobu prava pojedinca na zaštitu podataka o licima i prava zajednice rizika određenog broja osiguranika na razumno upravljanje fondom osigurane zajednice od strane osiguravača koje kao obaveza osiguravača proizlazi iz zakona i ugovora – polise osiguranja.

U svetlu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti ova važna činjenica, takođe, treba da se uzme u obzir prilikom reforme našeg ugovora o kopnenom osiguranju uopšte, a posebno ugovora o osiguranju lica u novom Građanskom zakoniku Republike Srbije.

(Videti bliže,,Obrazloženje poruka”)

OBRAZLOŽENJE PORUKA

OSIGURANJA NEŽIVOTNIH GRANA

Obrazloženje tačke 2. Uloga i značaj institucije garantnog fonda je da popuni određene praznine obaveznog osiguranja u saobraćaju i obezbedi ravnopravan položaj svih trećih lica koja pretrpe štetu u saobraćajnim udesima. Fond je nastao zahvaljujući razvoju obaveznih osiguranja u saobraćaju, po pravilu, istovremeno ili nešto kasnije posle propisivanja obaveze vlasnika prevoznih sredstava da se osiguraju od odgovornosti za štete koje pričinu trećim licima, premda ima zemalja gde je institucija garantnog fonda nastala pre donošenja propisa o obaveznom osiguranju građansko-pravne odgovornosti vlasnika prevoznih sredstava. Prvobitno koncipiran da zaštiti žrtve saobraćaja od neosiguranih i nepoznatih motornih vozila, vrlo brzo je obuhvatio pokriće obaveza nesolventnih osiguravača, u manjem broju zemalja obaveze međunarodne zelene karte, a u pojedinim zemljama i naknade nekih drugih šteta koje nastaju u saobraćajnim udesima.

U skoro svim osnovnim elementima funkcionisanja garantni fondovi su slični. Samo u Bugarskoj i Rumuniji nije obezbeđena zaštita žrtava u slučaju nesolventnosti osiguravača. U zemljama članicama EU pokriće obaveza na teret garantnog fonda značajno je usklađeno sa direktivama EU i Multilateralnim sporazumom kome su pristupile i neke treće zemlje. Kriterijumi u vezi sa pokrićem sve se više ujednačavaju jer mnoge zemlje koje nisu članice EU usklađuju funkcionisanje svog garantnog fonda po ugledu na članice EU.

Način organizovanja je različit, ali je sve više zemalja koje poslove garantnog fonda obavljaju preko udruženja osiguravača, biroa zelene karte ili drugih oblika udruživanja osiguravača koji objedinjuju sve vrste zajedničkih poslova koji se odnose na obavezno osiguranje u saobraćaju. Na takav način se postiže veća efikasnost, ekonomičnost i rentabilnost, što je razumljivo ako se ima u vidu razlika između postojanja samo jedne umesto dve ili tri institucije sa svojstvom pravnog lica od kojih svako ima posebne administrativne i upravne troškove.

Sredstva za pokriće naknada za štete i troškova rada fonda uglavnom pokrivaju osiguravači koji obavljaju poslove obaveznih osiguranja u saobraćaju iz premije i prihoda od naplaćenih regresa, ali ima slučajeva da se prihodi obezbeđuju i iz drugih izvora. Karakteristično je da u pojedinom zemljama postoji limit za doprinos koji pada na teret osiguravača za garantni fond, ali je to još uvek slučaj u manjem broju zemalja. U većini zemalja nema ovog ograničenja.

Uloga garantnog fonda da popuni rečene nedostatke kod primene Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju nema alternativu. Razvoj ove institucije u potpunosti prati razvoj obaveznog osiguranja u saobraćaju, prilagođava se promenama i sve više usklađuje sa najboljim rešenjima u zemljama koje su najviše odmakle u njenom reformisanju. Na taj način uloga i

značaj garantnog fonda u velikoj meri, kao i osiguranje od automobilske odgovornosti, dobija međunarodni karakter što je izrazito prisutno na teritoriji Evrope.

Sadašnje rešenje organizacije garantnog fonda u Srbiji je kao u većini drugih evropskih zemalja. Poslovi garantnog fonda, zelene karte i drugi zajednički poslovi osiguravača obavljaju se na jednom mestu u Udruženju osiguravača Srbije što je najekonomičnije jer se angažuje mali broj radnika za zajedničke poslove administracije, finansija i uprave. Drugo moguće rešenje je osnivanje samostalnog garantnog fonda.

Prema Nacrtu novog Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju od 2008. godine menja se dosadašnji koncept garantnog fonda i uvodi novo rešenje koje ne postoji ni u jednoj evropskoj zemlji. Osniva se novi i zadržava garantni fond pri Udruženju osiguravača Srbije koji nastavlja da radi sve dok bude obaveza za isplatu šteta društava za osiguranje koja su prestala sa radom do stupanja na snagu ovog zakona. Novi fond od starog preuzima otvorene predmete po osnovu nepoznatih i neosiguranih vozila, a ostavlja predmete po osnovu stečaja. Prema podacima Udruženja osiguravača Srbije i Agencije koja sprovodi likvidaciju i stečaj društava za osiguranje reč je o oko 15.000 predmeta u kojima se potražuju iznosi od oko 5 milijardi dinara. Njihovo rešavanje neće se završiti ni za deset godina.

Troškovi rada ova dva fonda mnogo su veći što će zahtevati povećanje premije osiguranja, a pre svega premije osiguranja od automobilske odgovornosti. Karakterističan je predlog novog načina upravljanja fondom u kome većinu imaju predstavnici državnih organa, a ne osiguravači i korisnici osiguranja što je takođe jedinstven slučaj u Evropi.

Prihvatljivo je da se osnuje samostalan novi garantni fond jer takva iskustva postoje, ali nema nikakvog osnova da uporedo postoje dva garantna fonda najmanje još narednih 10 godina.

Poslove garantnog fonda, biroa zelene karte, biroa za naknadu šteta i informacionog sistema treba objediniti njihovim obavljanjem preko jednog pravnog lica i jednog doprinosa kao što je slučaj u više zemalja među kojima su i najveće zemlje članice EU. Obavljanje svih ovih poslova na jednom mestu znatno manje košta, o čemu se sve više vodi računa i u većim i bogatijim zemljama jer u krajnjoj liniji cenu tih troškova plaćaju građani preko premije obaveznih osiguranja.

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja mr Milana Cerovića, u referatu „Uloga i cilj garantnog fonda u zemljama u okruženju i nekim zemljama Evropske Unije”, Zbornik, str. 235–263)

Obrazloženje tačke 3. Sistemi osiguranja izvoznih kredita oblikovani su prema uslovima u svakoj državi-članici EU. Oni se postepeno harmonizuju pod uticajem primarne i sekundarne regulative EU, koja se odnosi na navedenu materiju osiguranja. Osnovni medijator ovog procesa je Evropska komisija, koja svoje aktivnosti prilagođava u zavisnosti od profila subjekata na tržištu osiguranja izvoznih kredita.

Kada je u pitanju privatno tržište osiguranja izvoznih kredita na kratak rok (pokriće kratkoročnih merkatibilnih rizika), Komisija tumači rezultate primene odgovarajućih odredbi Ugovora o osnivanju EZ vezane za unutrašnje tržište u predmetnoj oblasti osiguranja kratkoročnih izvoznih kredita i o tom obaveštava druge institucije Unije i države-članice.

Imajući u vidu osobeni profil većine izvozno-kreditnih agencija, koje primarno osiguravaju i finansiraju srednjoročne i dugoročne izvozne poslova uz posrednu ili neposrednu podršku države, nije bila moguća potpuna konvergencija nacionalnih šema podrške izvozu država-članica. Usvajanjem odgovarajuće sekundarne regulative, postepeno se ostvaruje proces harmonizacije sistema osiguranja izvoznih kredita, koji je već inicijalno pokrenut u okviru Bernske unije, Grupe za izvozne kredite OECD i drugih institucija.

Normativne aktivnosti i inicijative za reformu evropskih izvozno-kreditnih agencija su u funkciji ostvarivanja Lisabonskih strateških ciljeva (globalna konkurentnost evropske

ekonomije i socijalna kohezija), uz napomenu da je i dalje ključna uloga država-članica u određivanju dinamike i sadržaja procesa harmonizacije sistema osiguranja izvoznih kredit.

S obzirom da je Srbija na početku procesa integracije u EU i da joj predstoji usvajanje različite regulative u cilju harmonizacije našeg unutrašnjeg prava sa pravom EU, a imajući u vidu da je unapređenje izvoza jedan od strateških nacionalnih ciljeva, nužno je tumačiti važeću regulativu EU koja se odnosi na osiguranja izvoznih poslova, kako bi se kreirao najcelishodniji institucionalni i normativni okvir podrške izvozu-investicijama na nacionalnom nivou putem instrumenata osiguranja i finansiranja. U tom smislu, buduća institucionalna i normativna rešenja u Srbiji u vezi sa regulisanjem sistema osiguranja izvoznih kredita, posebno u pogledu unapređenja i veće transparentnosti poslovanja izvozno-kreditnih agencija, mogli bi da se oslone na neka rešenja iz sekundarne regulative EU ili predloge o reformi ovih organizacija, kao što su: definisanje kategorije merkatibilnih i nemerkatibilnih rizika, procedure eksternog obaveštavanja, procedure o primeni međunarodnih pravila i standarda o zaštiti životne sredine, ljudskih prava, antikorupcijskih mera u poslovnim aktivnostima ovih subjekata. Prihvatljivo je i da se u budućim normativnim rešenjima predvidi obaveza poštovanja korporativne društvene odgovornosti, koja je postala univerzalni princip savremene međunarodne poslovne zajednice.

Sagledavanje normativnih aktivnosti u okviru EU i aktivnosti vodećih međunarodnih asocijacija koje se odnose na oblast osiguranja izvoznih kredita, kao i primena nekih inovativnih međunarodnih rešenja u domaćem okruženju, doprineće da se različiti subjekti institucionalnog okvira podrške izvozu u Srbiji brže prilagode zahtevima integracionog procesa u EU i procesa harmonizacije poslovanja na međunarodnom tržištu osiguranja izvoznih kredita. Dinamika i sadržaj procesa harmonizacije u ovoj oblasti osiguranja bi trebalo da budu oblikovani prema ciljevima svih faza procesa integracija Srbije u EU, uz neophodnu kooperaciju različitih subjekata institucionalnog okvira podrške izvozu u Srbije, koji u zavisnosti od svog profila (izvozno-kreditna agencija, društvo za osiguranje), definišu svoju poziciju u ovom procesu. Sledstveno tome, oni postaju konkurentniji i otvoreniji za različite oblike saradnje sa vodećim izvozno-kreditnim agencijama i privatnim osiguravačima izvoznih kredita na regionalnom –evropskom, ali i na globalnom nivou.

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja autora dr Lole Stamenković, u referatu „Regulativa EU u vezi sa osiguranjem izvoznih kredita i aktuelne inicijative za reformu izvozno-kreditnih agencija u EU”, Zbornik, str. 217–234)

UGOVOR O OSIGURANJU

Obrazloženje tačke 1. Teškoće u određivanju pojma osiguranog slučaja u osiguranju od odgovornosti proizilaze iz procesa nastajanja i utvrđivanja odgovornosti osiguranika, kao i realizovanja naknade iz osiguranja na osnovu podizanja odštetnog zahteva oštećenog lica. Zapravo, postoji bitna razlika značaja odštetnog zahteva u sistemu u kome se on u osiguranju po svojim dejstvima izjednačava sa zahtevom za naknadu štete iz građanske odgovornosti i sistema u kome je posebnom ugovornom klauzulom stipulisano da odštetni zahtev predstavlja osigurani slučaj (*claims made*).

U prvom slučaju, odštetni zahtev trećeg lica, podjednako u osiguranju kao i u građanskoj odgovornosti, ima ulogu realizovanja prava oštećenog na naknadu štete sve dok to pravo postoji: ukoliko ne podnese odštetni zahtev, pravo oštećenog da zahteva naknadu ostaje latentno sve do nastupanja zastarelosti kojom se gasi njegovo potraživanje. Kada je u pitanju osigurani slučaj u momentu štetnog događaja, treba rešiti pitanje vremena u kome on treba da se ostvari, posebno imajući u vidu delikatnost razgraničenja momenta samog nastanka štete od momenta manifestovanja štetnih posledica koje proizilaze iz takvog događaja.

U drugom slučaju, pomenutim klauzulama se razdvajaju zaštita iz osiguranja i građanska odgovornost osiguranika: zahtev oštećenog, vremenski ograničen, se pojavljuje kao

jedini kriterijum za nastupanje osiguranog slučaja. Otuda, neisticanjem odštetnog zahteva (*claims*) u određenom periodu, koji uvek mora biti limitiran, prestaje zaštita iz osiguranja, i pre zastarelosti tužbe iz građanske odgovornosti prema osiguraniku. Problem se komplikuje činjenicom da postoji mogućnost nastanka štete u vreme perioda pokrivenog osiguranjem, ali iz uzroka koji je nastao pre početka perioda zaštite, kao i u slučaju kada je uzrok štete nastao u vreme pokrića, ali su se štetne posledice pojavile posle isteka tog perioda.

Na osnovu gore izloženog predlog novog teksta u tri člana u budućem Građanskom zakoniku Srbije, umesto postojećeg člana 940, st. 1 Zakona o obligacionim odnosima, bi mogao da glasi:

Osigurani slučaj u osiguranju od odgovornosti (čl. 940): „Ugovorom o osiguranju određuje se da li će obaveza osiguravača da nastupi u momentu štetnog događaja, ili u momentu podizanja odštetnog zahteva (st. 1). Ali, ako je pokrivena odgovornost fizičkog lica van njegove profesionalne aktivnosti, obaveza osiguravača nastupa u momentu štetnog događaja (st. 2). Zakonom se može odrediti jedan od načina nastanka osiguranog slučaja u slučaju pokrića kod posebnih vrsta odgovornosti (st. 3).“

Osigurani slučaj u momentu štetnog događaja (čl 940a): „Ukoliko nije drukčije ugovoreno osigurani slučaj je ostvaren u momentu štetnog događaja za čije posledice postoji odgovornost osiguranika (st. 1). Smatra se da je osigurani slučaj nastao onog momenta kada je takav događaj počeo da se ostvaruje (st. 2). Jednim osiguranim slučajem smatra se i više vremenski povezanih šteta, ako su one posledice istog uzroka (st. 3). Osiguravač je u obavezi samo ako je štetni događaj nastao za vreme važnosti osiguranja. Štetne posledice koje su u uzročnoj vezi sa štetnim događajem mogu se ostvariti i posle prestanka ugovora o osiguranju (st. 4). Štetni događaj koji je nastao za vreme važnosti osiguranja, a čiji je uzrok iz perioda koji prethodi zaključenju ugovora o osiguranju, pokriven je osiguranjem samo ako ugovaraču osiguranja ili osiguraniku do početka osiguranja nije bio poznat ili nije mogao biti poznat uzrok iz koga štetni događaj potiče (st. 5).“

Osigurani slučaj u momentu podizanja odštetnog zahteva (čl. 940b): „Ugovorom se može predvideti nastupanje obaveze osiguravača u momentu podizanja odštetnog zahteva oštećenog lica pod uslovom da se štetni događaj dogodio u vreme trajanja ugovora i kada je prvi odštetni zahtev upućen osiguraniku ili njegovom osiguravaču između prvog dana kada pokriće zasniva dejstvo i isteka dodatnog roka od dana isteka ili raskida ugovora. Ugovoreni dodatni rok ne može biti kraći od tri godine (st. 1). Visina pokrića u dodatnom roku ne može biti manja od pokrića koje je zahtevano u godini koja predhodi datumu prestanka ugovora. Zakonom mogu biti određeni uslovi dužeg roka i većeg dodatnog pokrića za pojedine vrste osiguranja (st. 2). Osigurač neće pružiti osiguraniku pokriće za štetu ako utvrdi da je osiguranik znao za štetni događaj u vreme zaključenja ugovora o osiguranju (st. 3). Prestaje pravo na naknadu iz osiguranja ako do isteka ugovorenog dodatnog roka ne bude podignut odštetni zahtev prema osiguraču (st. 4).“

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja prof. dr Predraga Šulejića u referatu „Osigurani slučaj u osiguranju od odgovornosti”, Zbornik, str. 299–322)

Obrazloženje tačke 2. Nacrt Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo, objavljen decembra 2007, poznat i kao Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja (*Principles of European Insurance Contract Law*), je projekat, izrađen na inicijativu Evropske komisije, usmeren na ujednačavanje evropskog ugovornog prava i na obezbeđenje, sredstva koje bi evropski zakonodavci mogli da upotrebe u reviziji postojećih i pripremi novih propisa u oblasti ugovornog prava osiguranja. Obuhvata moderna rešenja iz direktiva EU i pravnih sistema ugovornog prava država članica EU, ali donosi i nova nepoznata tim sistemima od kojih mnoga na nov i pouzdan način pružaju zaštitu interesa ponudioca, odnosno ugovarača osiguranja, osiguranika i korisnika osiguranja. To objašnjava zbog čega brojna od njih mogu da posluže kao uzor našoj Komisiji za kodifikaciju građanskog prava i našem zakonodavcu u

reformi ugovora o kopnenom osiguranju prilikom izrade novog Građanskog zakonika Srbije u kome će biti regulisan.

Neka od tih rešenja iz Nacrta koja su predmet ovih poruka jesu ona kojima se uređuje način na koji je regulisana predugovorna obaveza ponudioca/ugovarača osiguranja da informiše osiguravača o okolnostima od značaja za zaključivanje ugovora (čl. 2:101 do 2:205). Slična pravila koja predviđa Nacrt u pogledu obaveze informisanja postoje u čl. 907-911. Zakona o obligacionim odnosima (dalje u tekstu: ZOO), ali se od njih razlikuju utoliko što su rešenja Nacrta transparentnija i više vode računa o zaštiti interesa ugovarača osiguranja. Nacrt predviđa sledeća najvažnija pravila u vezi sa ovom obavezom i sankcijama za njeno kršenje za koja je korisno da nađu svoje mesto među rešenjima našeg reformisanog ugovora o osiguranju:

- Osiguravač nosi teret izbora pitanja o činjenicama relevantnim za zaključenje ugovora o osiguranju o kojima ugovarač treba da informiše osiguravača jer ima znanje o tome koje okolnosti su bitne za procenu rizika, donošenje odluke da zaključi ugovor, visini premije i uslovima ugovora (ZOO ugovaraču osiguranja ostavlja slobodu da izabere koje od informacija od značaja za ocenu rizika, koje poseduje, će navesti i određuje da on snosi teret odluke o njihovoj bitnosti),

- Osiguravač ima obavezu da pripremi upitnik o okolnostima bitnim za zaključenje ugovora, koji mora da obuhvati jasna i precizna pitanja za ugovarača osiguranja (ZOO ne poznaje ovo pravilo),

- Ugovarač treba da istinito odgovori na upitnik osiguravača, konsultuje lice koje će biti osiguranik za pitanja na koje ne zna odgovor i da proveri činjenice sa kojima on ili lice koje će biti osiguranik treba da su upoznati (ZOO ne reguliše ovo pitanje),

- Osiguravač se ne može pozivati na informacije u određenim slučajevima, kao što je očigledno nepotpuna ili netačna informacija koju je dao ugovarač, objektivno nebitnu informaciju, informaciju u vezi sa pitanjem uz pomoć koje je osiguravač naveo ugovarača da poveruje da informaciju nije trebalo prijaviti, u vezi s pitanjem na koje osiguravač ili njegov zastupnik nije dao odgovor ili se odrekao odgovora i na informaciju sa kojom je osiguravač bio ili morao biti upoznat (prema ZOO osiguravač se ne može pozivati na netačnost prijave ili prećutkivanje okolnosti od značaja za ocenu rizika samo ako su mu one u času zaključenja ugovora bile poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate),

- Osiguravač ima prema ugovaraču koji je u trenutku zaključenja ugovora o osiguranju dobrovoljno dao informacije koje nisu bile tražene u upitniku ista prava koja ima prema ugovaraču koji je prekršio obavezu davanja informacija na upitnikom postavljena pitanja (ZOO ne sadrži pravilo koje se odnosi na date dodatne informacije od strane ugovarača),

- U slučaju neskrivljenog neprijavlivanja ili pogrešnog predstavljanja informacija, osiguravač ima jedino pravo da predloži izmenu ugovora o osiguranju (prema ZOO osiguravač i tada može da raskine ugovor).

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja koje su sproveli autori Mira Todorović Simeonides u referatu „Konsensus u EU o obavezi davanja predugovornih informacija ugovarača osiguranja i sankcijama za njeno kršenje – neka pitanja iz Opšteg referentnog okvira povodom reforme Evropskog ugovornog prava osiguranja”, Zbornik, str. 353–367 i prof. dr Jovan Slavnić u referatu „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja”, Zbornik, str. 335–340)

Obrazloženje tačke 3. Načela Nacrta Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo osiguranja, kao i odredbe o zaključenju ugovora, univerzalnog su karaktera jer se u skladu sa njima uređuju i tumače svi obligacioni odnosi iz ugovora o osiguranju i u čitavoj oblasti privatnog osiguranja i nezavisno od toga da li ugovarač osiguranja zaključuje ugovor o osiguranju kao potrošač ili nepotrošač (fizičko i pravno lice koje ne zaključuje ugovor o osiguranju u okviru svoje trgovačke, poslovne, zanatske ili druge profesije).

U rešenja koja se preporučuju, kada su u pitanju ona kojima se u Nacrtu uređuju načela od značaja za zaključenje ugovora o osiguranju, dolazi naročito način na koji su uređena ona koja kao pravila nisu poznata našem ZOO ili su u njemu uže postavljena:

- Načelo kojim se ustanovljavaju osobine jezika kojim se i na kome je osiguravač dužan da sastavlja isprave (osiguravač mora isprave da sastavlja jednostavnim i razumljivim jezikom, onom na kome se pregovaralo o uslovima ugovora; pod ispravama se podrazumevaju sve isprave koje on sastavlja i informacije koje daje, ugovaraču, osiguraniku i korisniku osiguranja),

- Načelo koje uređuje način tumačenja nejasnoća u ispravama osiguravača namenjenih ugovaraču, osiguraniku i korisniku osiguranja (u slučaju nejasnoća isprave osiguravača tumače se kako je najpovoljnije za ugovarača, osiguranika i korisnika; ono je u pogledu vrste isprava koje su predmet ovakvog tumačenja i subjekata kojima se isprave istavljaju značajno šire u odnosu na pravilo o tumačenju odredbi ugovora u posebnim slučajevima iz čl. 100 ZOO),

- Načelo o teretu dokazivanja da je ugovarač osiguranja primio isprave (ono znači da je na osiguravaču teret dokazivanja da je ugovarač primio isprave o osiguranju; ovim načelom se eliminiše primena merodavnog procesnog prava o teretu dokazivanja činjenica od značaja za ugovorni odnos strana u sporu koji prema okolnostima, npr. kada ugovarač treba da dokaže da ima neko pravo na osnovu polise ili lista pokrića sa određenom sadržinom, može da leži na ugovaraču),

- Načelo o *imputiranoj upoznatosti* ugovarača osiguranja, osiguranika i korisnika osiguranja sa činjenicama poznatim licima kojima su oni dali određena ovlašćenja u vezi sa zaključenjem ili izvršenjem ugovora o osiguranju (ovo načelo znači da ako ugovarač, osiguranik i korisnik osiguranja povere nekom licu izvesna ovlašćenja koja su bitna za zaključenje i/ili izvršenje ugovora o osiguranju pa to lice, na primer, zastupnik ili posrednik osiguranja, ima, ili je trebalo da ima, saznanje o određenim činjenicama relevantnim za ispunjenje njegovih ovlašćenja povodom zaključenja ili izvršenja ugovora o osiguranju, da se tada smatra, u zavisnosti od okolnosti, da su te činjenice bile poznate i ugovaraču osiguranja, osiguraniku i korisniku; i da je to neoboriva pretpostavka),

- Načelo zabrane diskriminacije u poslovima osiguranja (Nacrt zabranjuje osiguravačima da pol uzmu u obzir kao faktor prilikom izračunavanja razlika u premijama i nadoknadama, osim ako se te razlike ne zasnivaju na odgovarajućim i preciznim aktuarskim i statističkim podacima; ustanovljenje razlika u premijama i nadoknadama je apsolutno zabranjeno u odnosu na nacionalnu, rasnu ili versku pripadnost, materinstvo i trudnoću lica ugroženog rizikom; ako osiguravač ipak ustanovi ovakve diskriminatorske mere, premija i drugi uslovi ugovora ne obavezuju ugovarača i osiguranika i oni mogu zbog toga da otkazu ugovor dostavljanjem osiguravaču obaveštenja u pismenoj formi u roku od dva meseca od saznanja za diskriminatorsku povredu ugovora, a u suprotnom ugovor ostaje na snazi uz primenu nediskriminatorskih uslova ugovora).

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja prof. dr Jovana Slavnića u referatu „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja”, Zbornik, str. 326–335)

Obrazloženje tačke 4. Nacrt Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo zaključenje ugovora o osiguranju uređuje do detalja, gotovo bez otvorenih pitanja. Iako složeno, transparentno je regulisano, s obzirom da je sistem pravila kojima se reguliše jednostavan za razumevanje i primenu. Ona otklanjaju nedostatke adhezionog karaktera ugovora o osiguranju i jačaju pravnu sigurnost subjekata na tržištu osiguranja, te eliminišu veliki broj mogućih sporova povezanih sa zaključivanjem ugovora o osiguranju. U red onih koja se zato kao uzor našem zakonodavcu posebno preporučuju jesu ona koja nisu ili su nepotpuno uređena u našem ZOO:

PREDUGOVORNA FAZA

Obaveze osiguravača pre zaključenja ugovora:

a/ Dužnosti davanja predugovornih isprava koja obuhvata dostavljanje primerka predloženih ugovornih uslova i isprave koja sadrži informacije o ugovoru koji se zaključuje (čl. 2:202). Isprava o informacijama sadrži: 1. ime i adresu ugovornih strana, 2. ime i adresu osiguranika i korisnika osiguranja, 3. ime i adresu agenta osiguranja, 4. predmet osiguranja i osigurane rizike, 5. sumu osiguranja i franšize, 6. iznos premije ili način njenog obračunavanja, 7. rok dospeća, način i mesto plaćanja premije, 8. ugovoreni period trajanja osiguranja i period obaveze osiguravača, 9. pravo na opoziv ponude ili otkaz ugovora bez obrazloženja, 10. merodavno pravo za ugovor, 11. postojanje mehanizma vasudskog poravnjanja i način njegovog ostvarenja i 12. postojanje garantnih fondova ili drugih kompenzatornih šema u vezi sa isplatom osigurane sume.

b/ Dužnost da upozori ponudioca na nedoslednosti u pokriću (čl. 2:203) i

c/ Dužnost upozorenja na početak pokrića (čl. 2:204).

Bilo koju od ove dve dužnosti (b/ i c/) da osiguravač povredi, ponudilac/ugovarač ima pravo da od njega zahteva nadoknadu svake štete koju je pretrpeo, ako je ona posledica njegove krivice, ili, da otkáže ugovor pismenim obaveštenjem u roku od dva meseca od saznanja za kršenje ovih dužnosti. Jednostavnost dokazivanja ispunjenja ovih dužnosti osiguravača, pretpostavlja da se one sprovedu u formi pisanog obaveštenja.

FAZA ZAKLJUČENJA UGOVORA

Obaveza osiguravača na izdavanje polise osiguranja. Polisa sadrži elemente istovetne kao i isprava o informacijama osiguravača o ugovoru koji se zaključuje (osim o opozivu ponude).

Pravne posledice polise. Ako osiguravač u polisi nije posebno istakao razlike između polise i ugovoreni sastojaka ugovora i uslova ugovora i/ili ugovaraču nije dostavio pismeno u kome ga masnim slovima obaveštava o pravu na prigovor na razlike, smatra se da je ugovor zaključen po uslovima sadržanim u ponudi osiguranja ili predugovornim ispravama, u zavisnosti od okolnosti slučaja. Rok za prigovor od mesec dana od prijema polise je prekluzivan.

Pravo ponudioca/ugovarača da odustane od zaključenog ugovora. Ponudilac / ugovarač osiguranja, može u propisanom roku od dve nedelje od prijema obaveštenja o prihvatu ponude ili dobijanja polise, već prema tome šta se kasnije desi, da pismenim obaveštenjem upućenim osiguravaču izjavi da odustaje od zaključenog ugovora bez navođenja razloga. Istekom ovog počeknog roka, u kome nije usledila izjava ugovarača da odustaje od ugovora, ugovor je definitivno zaključen. Ugovarač nema pravo da otkáže ugovor: 1. ako je zaključen sa trajanjem kraćim od mesec dana, 2. ako je on posle isteka trajanja od godinu dana automatski produžen i 3. ako je u pitanju osiguranje od odgovornosti ili kolektivno osiguranje.

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja prof. dr Jovana Slavnića u referatu „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja”, Zbornik, str. 335–344)

Obrazloženje tačke 5. Nacrt Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo poznaje dva oblika ugovora o privremenom pokriću čiji pravni režimi se razikuju: 1. onaj gde ponudilac traži od osiguravača da mu obezbedi privremeno pokriće određenog rizika i zaključenje ugovora o osiguranju i 2. onaj gde on od osiguravača traži da prihvati samo privremeno pokriće (čl. 2:402 i čl. 2:403).

Bez obzira na oblik, prilikom zaključenja ugovora o privremenom pokriću, osiguravač izdaje ugovaraču list pokrića koji je dokaz o zaključenom ugovoru o privremenom pokriću. List pokrića sadrži uži krug informacija od polise. Na primer, on ne mora da sadrži iznos

premije ili način njenog izračunavanja, što znači da Nacrt prihvata stav da se on izdaje u slučajevima kada premija ne mora biti poznata.

Prilikom zaključenja ugovora o privremenom pokriću i izdavanja lista pokrića, osiguravač nema obavezu da istovremeno uruči ugovaraču opšte uslove privremenog pokrića ukoliko nisu uneti u list pokrića, nema obavezu da ugovarača upozori na nedoslednosti u pokriću i da ga upozori na početak pokrića. To su značajne razlike u odnosu na obaveze koje ima osiguravač prema ugovaraču prilikom zaključenja ugovora o osiguranju.

Ako se list pokrića izdaje licu koje je tražilo pored privremenog pokrića i da sa istim osiguravačem zaključi ugovor o osiguranju, list pokrića konstatuje privremeni sporazum o pokriću između ugovornih strana sa ograničenim dejstvom – dok se strane ne sporazumeju ugovorom o osiguranju kada će pokriće po ugovoru (o osiguranju) da stupi na snagu ili do trenutka kada ponudilac primi obaveštenje osiguravača da neopozivo odbija ponudu osiguranja, već prema tome šta pre nastupi. Ovaj ugovor o privremenom pokriću ugovarač ne može da otkáže.

Kada je privremeno pokriće odobreno licu koje nije zahtevalo zaključenje ugovora o osiguranju sa istim osiguravačem ovo pokriće se može: 1. odobriti ponudiocu samo na period kraći od godine dana, čijim istekom ono prestaje i 2. otkazati od obe ugovorne strane davanjem obaveštenja o otkazu u trajanju od dve nedelje.

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja prof. dr Jovana Slavnića u referatu „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja”, Zbornik, str. 347–349)

Obrazloženje tačke 7. Jedno od mogućih i prihvatljivih rešenja za regulisanje nekorektnih klauzula u ugovoru o osiguranju kada je u pitanju njihovo usklađivanje i konkretizacija sa Direktivom 93/13 (čl. 3-5) je ono koje je prihvaćeno u Nacrtu Opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo regulisano kroz institut klauzula o zloupotrebi ugovora o osiguranju (čl.2:203). Takvima se u ugovoru o osiguranju smatraju klauzule o kojima nije posebno pregovarano prilikom zaključenja ugovora, a regulišu pitanje ograničenja ili izmene pokrića na način da, suprotno načelu savesnosti i korektnog ponašanja, stvaraju značajnu nejednakost u pravima i obavezama po ugovoru na štetu ugovarača, osiguranika ili korisnika osiguranja. Smatra se da uvek o nekoj klauzuli nije posebno pregovarano ako je ona unapred sačinjena i zbog toga ugovarač nije mogao da utiče na njenu sadržinu. Takvima se posebno smatraju one koje je ugovarač prihvatio u kontekstu standardnog formularnog ugovora o osiguranju. Ovakve klauzule ne obavezuju ugovarača, osiguranika i korisnika, ali ugovor ostaje na snazi i obavezuje ugovorne strane ako je održiv i bez postojanja nekorektne klauzule, a ako to nije slučaj, ugovorne strane je moraju zameniti onom čiju bi primenu ugovorile da su znale da je klauzula nekorektna. U protivnom, zamenice je sud.

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja koje je sproveo prof. dr Jovan Slavnić u referatu „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja”, Zbornik, str. 344–345)

Obrazloženje tačke 8. Zaštita podataka o ličnosti predstavlja veliko dostignuće u oblasti zaštite prava ličnosti. Kao logična posledica dostignutog tehnološkog razvoja i intenzivne prekogranične komunikacije, donesena su pravila koja regulišu zaštitu podataka o ličnosti prilikom njihove obrade ili manipulacije. Nema sumnje da je pitanje sprovođenja zaštite podataka o licima veoma važno i složeno. Za oblast osiguranja, uočljivo je da način na koji su formulisani propisi o zaštiti podataka o ličnosti direktno ugrožavaju pravo osiguravača na informaciju o osiguraniku i okolnostima osiguranog slučaja. Radi se o sukobu prava pojedinca na zaštitu podataka o licima i prava zajednice rizika određenog broja osiguranika na razumno upravljanje fondom osigurane zajednice od strane osiguravača koje kao obaveza osiguravača proizlazi iz zakona i ugovora – polise osiguranja.

Sledstveno prethodno rečenom, bilo koja sudska ili odluka drugog nadležnog organa usmerena na „zaštitu” osiguranika i njegovih prava po ugovoru o osiguranju, primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti imaće efekat socijalizacije gubitka osiguravača zbog raspodele negativnog rezultata na celu savesnu zajednicu rizika. U svetlu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti ova važna činjenica takođe treba da se uzme u obzir prilikom reforme našeg ugovora o osiguranju uopšte, a posebno ugovora o osiguranju lica u novom Građanskom zakoniku Republike Srbije. Treba pažljivo reformisati pravila u korist osiguranika na način koji ne narušava interese zajednice rizika, odnosno pravo osiguravača na informacije relevantne za odnos osiguranja, a u vezi su sa ličnošću ugovarača osiguranja i osiguranika, uključujući i sva treća lica koja imaju pravo da zahevaju nadoknadu od osiguravača. Pored toga, neophodno je proveriti i, sa izvedenom reformom ugovora o osiguranju, uskladiti propise o socijalnom osiguranju, zdravstvenoj zaštiti i drugim propisima koji regulišu način ostvarivanja pojedinačnih prava ili drugih beneficija ukoliko imaju dodira sa privatnim osiguranjem.

Potpuno je opravdano doneti Kodeks o postupanju osiguravača u vezi sa zaštitom podataka o ličnosti kako bi se osiguravači maksimalno zaštitili od nedoumica i poteškoća u toj oblasti svog poslovanja.

Pismeni pristanak osiguranika u vreme davanja ponude ili zaključenja ugovora o osiguranju na prikupljanje i obradu podataka mora se odgovarajućim izmenama Zakona o osiguranju ili u novom Građanskom zakoniku ustanoviti kao ovlašćenje osiguravača koje važi tokom celokupnog trajanja ugovora o osiguranju sve do apsolutne zastarelosti potraživanja prema osiguravaču.

Osiguravaču se mora dati pravo da odbije ispunjenje svoje obaveze ako osiguranik ili treće oštećeno lice odbije da mu omogući uvid u podatke koje je od njega tražio. Ovakvo rešenje nikako ne bi trebalo vezivati za zakonsku obavezu osiguranika da dokazuje da se osigurani slučaj ostvario.

(Obrazloženje poruke je rezultat ispitivanja dr Slobodana Jovanovića u referatu „Pravo osiguravača na informaciju i pravila o zaštiti podataka o ličnosti”, Zbornik, str. 380–396)

Poruke i obrazloženje poruka je sastavio prof. dr Jovan Slavnić posle rasprave vođene na 26-oj sednici Upravnog odbora Udruženja za pravo osiguranja održane 22. maja 2009. godine na kojoj su one prihvaćene